

THOMAS EDISON

(1847-1931)

Birçok dalda icatlar yapmış olan Thomas Alva Edison, 1847'de, Ohio'nun Milan kasabasında doğmuştur. Sadece üç ay örgün öğrenim görmüştür ve okul müdürü zekasının az gelişmiş olduğuna hükmetmiştir!

Edison, ilk icadı olan elektrikli oy kaydediciyi henüz yirmi bir yaşındayken yarattı. Bu aygıt hiç satmadı ve bunun üzerine Edison daha kolay pazarlanabileceğini düşündüğü icatlar üzerinde yoğunlaştı. Oy kaydediciyi icat etmesinin üzerinden fazla zaman geçmeden, kırk bin dolara sattığı gelişmiş bir stok takip sistemi icat etti; bu fiyat o zamanlar için muazzam bir meblağdı. Bunu diğerleri takip etti ve Edison kısa sürede hem zengin hem de ünlü oldu. En özgün buluşu muhtemelen, 1877'de patentini aldığı gramofondur. Dünya için daha fazla önem taşıyan icat ise, 1879'da yaptığı kullanışlı akkor ampul olmuştur.

Edison elektrikle aydınlatma sistemini icat eden ilk kişi değildir. Birkaç yıl önce ark lambaları Paris sokaklarının aydınlatılmasında kullanılmıştı. Ama Edison'un ampulü, yine O'nun geliştirmiş olduğu elektrik dağıtım sistemiyle birlikte, elektrikle aydınlatmayı sıradan evlerde kullanılmaya elverişli hale getirdi. 1882'de Edison'un şirketi, New York evleri için elektrik üretmeye başladı ve bundan sonra da elektriğin evde kullanımı dünyaya hızla yayıldı.

Elektrik enerjisini evlere dağıtan ilk şirketi kurmakla Edison devasa bir sanayiinin gelişmesinin temellerini de attı. Ne de olsa bugün bu gücü kullanan sadece aydınlatma değil, televizyon aygıtından çamaşır makinesine kadar uzanan bir dizi elektrikli ev aletidir. Dahası, elektrik enerjisinin Edison'un kurmuş olduğu dağıtım ağında kullanıma hazır beklemesi, elektriğin sanayide kullanılmasını teşvik etti.

Edison sinema makinelerinin ve projektörlerin gelişimine de muazzam katkılarda bulunmuştur. İhtilebilirliğini icat etmiş olduğu karbon vericiyle belirgin şekilde arttırarak telefonda, ayrıca telgrafta ve daktilo makinelerinde de önemli iyileştirmeler yaptı. Diğer icatları arasında, diktafon, teksir makinesi ve pil vardır. Hepsini sayarsak, Edison binden fazla farklı icadın patentini almıştır ve bu gerçekten de inanılmaz bir rakamdır.

Edison'un hayret verici üretkenliğinin bir nedeni, Menlo Park'ta, bir grup hünere yardımcıyla birlikte çalıştığı bir araştırma laboratuvarı kurmuş olmasıdır. Bu laboratuvar o günden bu yana onca sanayi şirketi tarafından kurulmuş olan büyük araştırma laboratuvarlarının ilk örneği (prototipi)dir. İçinde birçok insanın takım anlayışıyla çalıştığı modern, donanımlı araştırma laboratuvarı, Edison'un en önemli icatlarından biriydi-ama bunun patentini elbette ki alamazdı.

Edison sadece bir mucit değildi; üretimle de ilgiliydi ve birkaç sanayi şirketi kurdu. Bunlardan en önemlisi, zaman içinde "General Electric" adını aldı.

"Salt bilim adamı" yapısına sahip olmamakla birlikte Edison önemli bir bilimsel keşif de yaptı. 1882 yılında, vakum alanlarının yakınlarında bulunan ve birbirine temas etmeyen iki kablo arasında elektrik akışı olabildiğini keşfetti. "Edison etkisi" olarak bilinen bu kavram, yalnızca çok ilginç bir teori olmakla kalmamış, önemli uygulamaları da yapılmıştır. Zaman içinde, vakum tüpünün geliştirilmesine ve elektronik endüstrisinin temellerinin atılmasına yol açmıştır.

Edison, hayatının büyük bölümünde ileri derecede işitme bozukluğu çekti. Ancak bu engeli hayret verici bir çalışkanlıkla dengeledi, hatta öteye bile geçti. Edison iki kez evlendi (ilk kansı genç yaşta ölmüştü) ve her evliliğinden üçer çocuğu oldu. West Orange, New Jersey'de 1931'de öldü.

Edison'un yeteneği tartışılmaz. Gelmiş geçmiş mucitlerin "en dahisi" olduğu konusunda herkes hemfikirdir. Yararlı icatlarının resmi geçidi, birçoğu otuz yıl içinde başkaları tarafından yapılabilecek olmakla birlikte, hayranlık uyandırmaktadır. Ancak, icatlarını tek tek ele alırsak, aslında hiçbirinin hayati önem taşımadığını görürüz. Örneğin akkor ampul, yaygın kullanımına rağmen, modern hayatın yeri doldurulamaz bir parçası değildir. Hatta, tamamen farklı bir bilimsel ilkeye dayanan floresan lambalar da yaygın olarak kullanılmaktadır ve gündelik hayatımız akkor ampul olmasa da pek farklı olmayacaktır. Elektrikle aydınlatma kullanılmadan önce; mumlar, yağ kandilleri ve gaz lambaları tatminkar ışık kaynakları olarak değerlendiriliyordu.

Gramofon kesinlikle dahice bir icattır ama, yaşantımızda radyo, televizyon ve telefonun yaratmış olduğu derecede bir değişim yarattığını kimse iddia edemez. Dahası, yakın geçmişte manyetik teypler gibi oldukça farklı ses kayıt yöntemleri geliştirilmiştir ve bugün gramofon veya pikapların olmaması yaşantımızda nispeten az bir farklılık yaratacaktı. Edison'un patentini aldığı çalışmaların birçoğu başka kişilerin icat etmiş olduğu ve oldukça kullanışlı aygıtların iyileştirilmesine dayalıdır. Bu tür iyileştirmeler, yararlı olmakla birlikte, tarihin akışı içinde çok önemli sayılmaz.

Ancak, Edison'un icatlarından hiçbiri kendi başına olağanüstü önem taşımamakla birlikte, O'nun sadece bir icat değil binin üzerinde icat yapmış olduğu da hatırlanmaya değerdir. Edison'u Guglielmo Marconi ve Alexander Graham Bell gibi meşhur mucitlerin üzerinde bir yerde derecelendirmem bu nedenledir.

Kaynak: Michael H. Hart, Dünya Tarihine Yön Veren En Etkin 100, Neden Kitap Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.184-186.